

Mikael Reuter

Att ange tidpunkt

Inom tidsangivelsernas område florerar en hel del finlandismer. Nedan utreds förhållandet mellan de finska, finlands-svenska och rikssvenska tidsuttrycken. Artikeln har tidigare publicerats i *Finlandsnytt* 3/1980.

Till de mest inrotade finlandismerna framför allt på tvåspråkiga områden med finsk dominans hör användningen av ordet *senaste* + substantiv i obestämd form (senaste år, höst, vecka, måndag) för att ange en tidpunkt eller tidsperiod som ligger närmast före talögonblicket. Det är naturligtvis finskans inflytande

som kan spåras här: viime vuonna, syksynä, viikolla, maanantaina.

Ett sådant bruk av *senaste* är veterligen praktiskt taget okänt i Sverige, och det känns också främmande på många håll i svenskbygderna i Finland. Det finns i stället två genuint svenska sätt att ange motsvarande tidpunkter

eller tidsperioder: antingen med *förra* + bestämd form av substantivet (förra året, hösten, veckan, måndagen) eller, i en del av fallen, med en form som slutar på -s: i höstas, i påskas, i måndags, i förmiddags. Samma betydelse som *förra året* har det likaså mycket genuina svenska uttrycket *i fjol* (i sydsvenskan med formen *i fjor*). I vissa finlandssvenska dialekter avses med *förra året* detsamma som *i förfjöl* ("inte i fjol utan förra året"), men det bruket kan inte betraktas som allmänsvenskt.

Förra hösten och i höstas

Även om uttryck som *förra hösten* och *i höstas* för det mesta är helt liktydiga kan man spåra en viss skillnad i användningen. Uttrycken på -s ligger så att säga lite närmare i tiden. Man använder ogärna *förra* om den närmast föregående årstiden (och säger alltså knappast "förra våren" på sommaren), liksom man drar sig för att använda ett uttryck på -s om en årstid som ligger inemot ett år tillbaka i tiden (ogärna alltså "i höstas" på sensommaren). De här reglerna gäller inte lika tydligt i fråga om veckodagar, men så säger man ju också *i går* och *i förrgår* om de två närmast föregående dagarna – det skulle verka underligt om man på en tisdag talade om *i måndags*, och *förra måndagen* skulle förmodligen uppfattas som måndagen för åtta dagar sedan.

Det finlandssvenska bruket av *senaste* är inte begränsat bara till tidsangivelser av det slag som har behandlats i det föregående. Det är mycket vanligt att man talar om t.ex. "senaste nummer av tidningen" när man enligt allmänsvenskt språkbruk skulle vänta sig antingen *förra numret* eller *det senaste numret*. *Senaste* + bestämd form kan självfallet också användas om tidsperioder, t.ex. *det senaste året*, *den senaste veckan*, men då avser man något annat än i *fjol* och *förra veckan*, nämligen de närmast föregående tolv månaderna respektive sju dagarna.

Kommande tid

Också när det gäller att ange en kommande tidpunkt eller tidsperiod finns det flera möjligheter. I fråga om veckodagar anges den närmast följande med *på* eller *om* + obestämd form: på tisdag, om lördag (användningen av *om* känns en aning ålderdomlig). Vid årstider används prepositionen *i*, alltså samma som för närvarande tid ("i sommar" kan man alltså säga både före och under sommaren). I Finland används *i* ibland också om kommande veckodagar ("i måndag"), men det språkbruket är inte allmänsvenskt och kan inte rekommenderas.

Så finns ju möjligheten att använda *nästa*. Det är gängse i fråga om bl.a. veckor och år (nästa vecka, nästa år), men i fråga om veckodagar och årstider bör *nästa* användas med en stor försiktighet. En tumregel kunde vara att det måste gå minst fem dagar – och helst ett veckoslut – emellan för att man skall kunna använda *nästa* om veckodagar. "Nästa torsdag" kan man alltså säga på en lördag i samma betydelse som "på torsdag", men säger man det t.ex. på en måndag så tolkas det nog av väldigt många som följande veckas torsdag. Säkrast är det förstas att alltid ange datum: torsdagen den 17 juni.

I finlandssvenskan används ganska ofta ordet inkommande för att ange närmast kommande tidpunkt: inkommande måndag, inkommande höst. Det är i själva verket en kontamination (sammanblandning) av *instundande* och *kommande*, och dessutom låter det ganska stelt jämfört med de naturliga svenska uttrycksätten *på måndag* och *i höst*.

I fråga om veckodagar förekommer ganska ofta *på* + bestämd form: på måndagen. Problemet med det är bara att det är mångtydigt. Det kan syfta både på den föregående och den efterföljande måndagen, och dessutom på måndagen i vilken vecka som helst som man talar om. Därför är det bättre att hålla sig till de entydiga uttrycken *i måndags* och *på måndag*.